

Er is nochtans in dit nieuwe boek van Stanley Jones: „Christus' antwoord op het Communisme,” veel goeds, veel, dat men met dankbaarheid kan lezen, en waarmee men zijn voordeel kan doen. Maar het is een boek, dat ook schaden kan, waar het niet gelezen wordt in volstrekte gehoorzaamheid aan het Woord van God. Want achter dit boek staat een zeer sympathieke persoonlijkheid, een man, die zelf beleeft wat hij neerschrijft, iemand met een hartstochtelijke liefde tot het verworpen. Er gaat voortdurend van dit boek een machtige, persoonlijke invloed uit op den lezer. En overal waar het boek zich beweegt in de sfeer van het menselijke, zegt Stanley Jones, zelf menschenkenner bij uitnemendheid, ontdekkende dingen, die ons een oogenblik stil maken, en ons dwingen, opnieuw den eisch van het Evangelie voor ons praktische leven ernstig onder de oogen te zien. Maar Stanley Jones faalt in de fundamenteele problemen. Zonde en verlossing heeft hij — dit blijkt nu wel duidelijk — nooit in hun diepte gepeild. Dat menschen van zonde... verlost worden, dat is bij hem niet het onmogelijke, en dus het wonder, maar veeleer het eenig-mogelijke en dus eigenlijk het vanzelf sprekende. Daartoe moet zijnerzijds de mensch het... verstandig besluit nemen. (Pag. 146.)

Zoo zal het misschien menigeen gaan als mij, wanneer hij dit boek leest, dat het ditmaal meer te zeggen heeft door zijn fouten, dan door zijn goede eigenschappen. Mij althans heeft het geleerd van hoe onschatbaar groot belang de geloofsgehoorzaamheid aan het Woord des Heeren is. (Rom. 1 : 5.) Alleen in die geloofsgehoorzaamheid vinden leer en leven beide tegelijk hun steun en hun kracht.

Dr D. K. B.

DE DAME MET DE LAMP

FLORENCE NIGHTINGALE

EEN DEZER DAGEN WAS HET PRECIES een halve eeuw geleden, dat in Engeland een hoogbejaarde vrouw overleed, die sinds de dagen van den Krimoorlog door de Engelschen met een liefde en vereering was bejegend, die bijna iets mytisch hadden. We bedoelen Florence Nightingale, de beroemde verpleegster van Skoetari, eenmaal door niemand minder dan den grooten dichter Tennyson bezongen als „de dame met de lamp.”

De dame met de lamp! Zoo zag het volk van Engeland haar, als de weldoende vrouw, die door de donkere nachten vol verschrikking van het hospitaal van Skoetari, langs de ziekbedden schreed van de honderden soldaten, uit de Krim naar dit weinig betere oord aangevoerd. De dame met de lamp! Zóó zag men haar, als een vrouw vol oneindige goedheid, levend als in een stralenkrans van teederheid en weldoen, niet achtslaande op zichzelf, maar zich gevend aan haar zachte, vertroostende werk van liefde en geloof.

En zoo is Engeland haar altijd blijven zien, als de weldoende verpleegster, die, gedreven door een innerlijke goedheid des harten, haar zwakke krachten overspande tot over de grenzen van het menselijk mogelijke en toch telkens weer de menschen verbazende door haar onuitputtelijk volhouden in die hel. Zoo zagen haar ook de soldaten, haar patiënten, die haar zagen komen in den nacht, getroffen werden door de oneindige teederheid van haar stem, en als zij dan jaren later, menscheijkerwijze gesproken gered van den dood door Florence Nightingale, aan hun kinderen

576

of kleinkinderen vertelden van den vreeselijken Krimoorlog en van het nog vreeselijker lijden in het hospitaal van Skoetari, de Aziatische wijk van Konstantinopel, dan trilde nog de dankbaarheid in hun stem over den zegen des hemels, die hun het voorrecht geschonken had in den moeilijksten tijd van hun leven, deze engel van goedheid te hebben mogen ontmoeten, wier beeltenis nog al die jaren als in glans van hemellicht hun voor de oogen stond.

En toch, dit was maar een déél van de werkelijkheid. Want Florence Nightingale moge voor de soldaten een engel van goedheid zijn geweest, zij openbaarde in haar wezen nog gansch andere krachten, en die andere krachten schenen geheel in strijd te zijn met die der goedheid, welke ze deed stralen. Spreekt Strachey, de knappe Engelsche historicus, die een schitterende essay aan haar wijdde, niet van den demon, welke in Florence huisde? Zij, die haar kennen uit Tennysons gedicht, zullen teleurgesteld zijn om deze schrijnende tegenstelling, zullen pijnlijk getroffen zijn te moeten vernemen, hoe deze engel van zelfverloochening, wier kleed ruwe soldaten in dankbare vervoering weleens trachtten te kussen, de duistere macht van den ongebreidelden wil tot heerschen in zich voelde en heel haar leven dien wil aan anderen opgelegd heeft zonder genade, zonder innerlijken twijfel over den zelfgekozen weg, waarlangs ze anderen dwong met haar te gaan. En toch, de geschiedenis is er niet, om geretoucheerde portretten te geven, maar de naakte werkelijkheid. Zij vaagt de flarden weg van een sentimentele romantiek, of we dat wenschen of niet, en ze zet ons de menschen vóór zooals ze waren, met hun deugden en met hun zonden. En zelfs Florence Nightingale ontkomt daar niet aan. Ook zij verschijnt, ontdaan van allen opsmuk, dien het dweepzieke volk haar verleende, voor het aangezicht van de historie, en we zien haar zooals zij was. Maar voor den waarde-loozen opsmuk, dien zij deze gestalte ontnam, geeft ze iets anders en iets beters in de plaats: ze geeft inzicht in karaktertrekken; ze geeft licht en schaduwplekken. En vooral geeft ze den mensch van lateren tijd het materiaal in de hand, niet allereerst om deze merkwaardige vrouw te bewonderen, al blijft men dat zeker doen, maar veel meer om Hém te aanbidden, die den zondigen mensch vólstort met krachten, om Zijn werk te doen.

Wat was toch de geheimzinnige macht, die het kleine meisje Florence er altijd weer opnieuw toe bracht, om de poppen, die haar zusjes stuk hadden gemaakt, te heelen? Dat was iets, dat de kleine Flo niet laten kon; waarmede zij haar kinderleventje vulde. Later, toen zij grooter was en de poppen er niet meer waren, zat ze in de hutten der armen aan ziekbedden en bood daar haar troost en hulp aan de lijdenden aan. Een eigenaardige liefhebberij, die de deftige moeder niets aanstond, want het ziekenverplegen, waar het kind het altijd maar over had, was niets voor een meisje van stand als haar dochttertje. Het was zelfs geen werk voor een fatsoenlijk volkskind, daar was nog wel iets beters voor te doen. Want een ziekenverpleegster was nu eenmaal een morsig, onzindelijk schepsel zooals Dickens ze weleens uitgeteekend had, een bejaarde, knorrige vrouw, die bovendien nog aan den drank was ook. Hoe kon die lieve Flo voor zulk een beroep gevoelen!

Langzamerhand werd het de deftige mevrouw Nightingale wel duidelijk, dat haar eigenaardig dochttertje Flo, dat tengere, zwakke popje, dat toch waarlijk wel

De dame met de lamp.

voor wat beters geboren scheen dan om naar ziekenhuizen te gaan kijken, hetgeen het ding in het geheim al meermalen had gedaan, een onverbeterlijke begeerte koesterde, om eenmaal verpleegster te worden. Daar kwam niets van in, dat beloofde mama Nightingale zichzelf vast, maar toen Flo na een melancholische jeugd op haar vier en dertigste jaar toch haar begeerte verkreeg, moet de moeder zich wel herinnerd hebben, dat ze eenmaal te boud had gesproken. Wij zijn eenden, zeide ze eens schreiend tegen haar deftige society-kennissen, we hebben een wilden zwaan uitgebreed... Een wilde zwaan, zegt Strachey, neen, een adelaar!...

Men ziet het: dat is wat anders dan dat andere beeld, dat van die dame met de lamp, en het is éven waar. Een adelaar — dat beteekent: de kracht en de ongetemdheid, het beteekent ook: de beheersching van ontzaglijke ruimten. Maar déze adelaar had de donkerte der gevangenschap moeten verduren. Men denke het zich in: de vrouw, die door haar geweldigen wil — want zulk een wil was er wel noodig in een tijd, waarin de vrouw geen toegang had tot eenig regeeringslichaam en dus achter de politieke schermen werken moest, om mannenkrachten te mobiliseeren voor haar idealen — heel het ziekenhuis- en hospitaalwezen van Engeland zou reorganiseeren tot wat het in wezen nu nog is, moest in haar zonlooze jeugd genoeg nemen met de uitgangetjes van de deftige families en zich verder bij wijze van spreken den tijd doodden met het afstoffen van mama's Chineesch porselein. Een adelaar in een kooi, in een vergulde kooi weliswaar, maar dan toch in een... kooi!

Maar toen de trotsche vogel de tralies verbroken had, wachtte hem de vrijheid van den heerschenden koning.

Nauwelijks een jaar had Florence in een Londensch ziekenhuis gewerkt, toen de Krimoorlog uitbrak. Engeland steunde de Turken tegen de Russen en begon een veldtocht in de Krim, waar zoovele Britsche soldaten zouden vallen vóór Sebastopol genomen werd. Zij, die niet vielen, maar gewond werden, scheepte men in naar Skoetari, waar een ellendig gebouw werd ingericht voor de verpleging der gewonden. Nog maar enkele weken was men met die verpleging daar begonnen, of heel Engeland wist reeds, dat het met den verplegingsdienst wanhopig vastgelopen was.

En nu kreeg Florence de kans, waarvoor die geheimzinnige drang van de kinderjaren af haar reeds had voorbestemd. Het kleine vrouwtje, tenger en frêle, met den stroef gesloten mond, maar met in haar stem een eigenaardige klank, die onmiskenbaar tot gehoorzamen dwong, voelde, dat zij hier het groote werk doen kon, dat zij onbewust, altijd onrustig in zichzelf, gezocht had, met een vaag besef daarvoor geboren te zijn. Had zij niet de prachtigste huwelijkskansen voorbij laten gaan, alleen omdat zij besepte, dat zelfs een huwelijk niet de bevrediging zou kunnen schenken, die zij voelde, dat van iets anders moest komen? Nu wenkte die bevrediging haar; ze moest naar Skoetari.

De brief, waarin zij haar diensten aanbood aan de regeering, kruiste den brief, waarin die diensten werden gevraagd. Sidney Herbert, de minister van oorlog, was een kennis der familie en wist wat Florence was, hoe uiterst knap ze was in alles wat te maken had met verpleging. Men ziet het: het ging nu voor het eerst van haar leven vanzelf. Op vier en dertigjarigen leeftijd vertrok ze met acht en dertig verpleegsters naar Skoetari. Daar zou ze het werk doen, dat haar den legendarischen roem zou schenken; den roem van „de dame met de lamp.” Maar dát werk zou toch maar een episode zijn uit haar lange leven, ongetwijfeld een schitterende episode, een, welke tot de verbeelding der menschen spreekt. Maar eerst daarna zou haar eigenlijke levenswerk verricht worden en dat zou ze hebben te doen met een gebroken gezondheid en altijd in

Florence Nightingale schrijft brieven voor gewonde soldaten.

fellen strijd met behoudzieken tegenstand. En dáárvan zou het volk niet zooveel te weten komen, ook al bleef de vereering van dat volk daarna even afgodisch op het kleine, eenzame vrouwtje gericht.

Dat er voor Florence wat te doen viel te Skoetari, spreekt genoegzaam uit dit eene feit, dat daar in het hospitaal precies zeven hemden gewasschen waren voor ze er kwam. Toen een der geestdriftige gezellinnen dan ook uitriep op reis naar Skoetari, hoe blij ze zou zijn als ze straks gewonde soldaten zou mogen verplegen, gaf haar leidster haar déze douche: de sterksten van jullie moeten er maar op rekenen, een poosje achter de waschtobbe te komen. Ze had al begrepen, hoe het daar gesteld was, toen ze Londen verliet. Maar toen ze aankwam, moet dit haar toch nog zijn tegengevallen. Om het met een enkel voorbeeld te illustreeren: men werkte er 's avonds bij kaarslicht en als kandelaars dienden leege flesschen. Het behoeft nu wel geen betoog meer, dat er zelfs aan het allernoodigste schreeuwend gebrek was. Zelfs lepels waren er te kort en dat in een ziekenhuis!

En in zulk een chaos moest de jonge verpleegster nu orde gaan scheppen en daarbij de medewerking verzoeken van hen, die haar bij haar afreis gezegd hadden, dat alles te Skoetari in orde was en dat men nergens gebrek aan had. Mocht men verwachten, dat deze autoriteiten zichzelf een brevet van nalatigheid zouden helpen geven? En dat toch zou het geval zijn, als een en ander aan de groote klok gehangen werd.

Maar miss Nightingale pakte aan en ze deed het met élan. Aanvankelijk spotten de officieren van gezondheid, die niet los te krijgen waren van het ergelijkste conservatisme, met de kleine verpleegster, die zij schamper met den bijnaam van „de vogel” begiftigden. Maar op den duur verging hun de lust tot spotten wel, want zij had tenslotte een grooten invloed in regeeringskringen, waar immers de minister van oorlog een vriend van haar ouders was. Trots dat bleef er nog genoeg tegenstand te overwinnen, zelfs met de hulp van een minister erbij. Want in de bureaux der regeering zat menig conservatief en machtig ambtenaar, die het geheim kende om zijn chefs onder bergen paperassen te bedelven, zoo, dat die hoogste chef er onzeker van werd. Menig minister heeft zijn ambtelijken nek gebroken over een hindernis, hem door een zijner hoofdambtenaren gelegd.

Miss Nightingale heeft gewerkt als een slaaf, zegt Strachey en we moeten erkennen, dat de lijst harer werkzaamheden wel in staat is een mensch te imponeren. Maar zij hield stand, beheerscht door een fanatisme, dat anderen vrees aanjoeg als iets demonisch. Op inspectie in de Krim zette een militair arts, die daar de lakens uitdeelde, heel het ambtelijk apparaat in beweging, om haar door honger weg te krijgen. Het baatte hem niet, miss Nightingale hield het tien dagen uit met haar gezellinnen, eerst toen gaf de man het op. Maar toen zij na den oorlog weer naar Engeland vertrok, stortte zij in en was niet veel meer dan een menschelijk wrak. Het sterftecijfer in de ziekenhuizen was echter door haar arbeid gedaald van 42 op de honderd tot 22 op de duizend.

Ze was nog jong, toen haar missie geëindigd was; daarna heeft ze nog meer dan een halve eeuw geleefd, meermalen opgegeven door de doktoren, die zeiden, dat ze slechts haar leven rekken kon door

absoluut te rusten. Maar dat wilde zij niet, ze had te werken.

Te werken? Ook nu nog? Inderdaad ook nu nog, en eigenlijk begon het eerst nu. Want nu wilde ze voorkomen, dat men terugviel in de oude verslapping, m. a. w. ze wilde reorganiseeren. En daartoe heeft ze rondom zich een kring van toegewijde werkers verzameld, waarin zelfs ministers niet ontbraken. Maar van die allen eischte ze strikte volgzzaamheid. Toen ze den „bison,” die haar tegenwerkte, den opvolger van Sidney Herbert, met haar zachte, maar vaste hand

Florence Nightingale

teruggedreven had, was ze tevreden. Ze was het nog meer, toen daarna Sidney Herbert, haar toegewijdsten vriend, weer op zijn ouden post aan oorlog kwam. Maar de zachtvaardige man klaagde, dat hij vermoed werd en dat hij er aan dacht, het toch maar op te geven. Dat begreep Florence niet en ze toonde geen genade voor den vriend. Hij was daar noodig, het werk moest voortgezet worden, hij mocht niet weggaan. En Sidney Herbert ging niet weg, maar het werd zijn dood: de machtige wil van haar, die hij diende, terwille van het groote ideaal en die hem op haar beurt heel haar vriendschap schonk, dreef hem letterlijk den dood in. Waarlijk, Florence kende niet zoo iets, dat we gewoon zijn clementie te noemen. Zij eischte van elk hetgeen ze van zichzelf eischte en ze eischte het met onstuimigheid en als het moest met bijtend sarcasme, het wapen, dat zij volkomen beheerschte en tegen haar tegenstanders altijd gebruikte. Maar daardoor kwam dan ook haar groote hervormingswerk tot stand, dat heel het ziekenhuiswezen van alle landen tot in de kern wijzigde. En zoo mag men haar dan ook een weldoenster der menschheid noemen, die recht heeft op onzen eerbied.

Haar volk gaf haar dien eerbied, zelfs afgodisch was het daarin. Ze vertoonde zich nooit, liet zich ook maar zelden naderen. Een leger van toegewijde medewerkers waakte over haar rust, want met hooge koorts op haar divan liggende, dicteerde ze nog rapporten en wilde ze niets weten van weggezien naar een vacatieoord.

Ze was een-en-negentig jaar, toen ze scheidde uit dit leven. Het magere menschje was dik en rond geworden, en haar gezicht, anders zoo stroef en hooghartig, stond verstrakt in een glimlach, die niet week. Zoo, met dien glimlach, aanvaardde ze de orde van verdienste, haar op koninklijk bevel aangeboden. Zij, die tegenwoordig waren, begrepen wel, dat de beteekenis van het geval haar ontging. Ze mompelde een paar woorden. „Al te vriendelijk, al te vriendelijk,” verstonden zij, die naast haar bed stonden. Het scherpe verstand was verduisterd in seneliteit... een tragisch einde voor haar, die zoo gestreden had. Maar de macht en de geest, die eenmaal gestraald hadden uit dit zwakke lichaam, bleef men aanschouwen in het werk harer handen, waarmede zij, dank zij Gods verkiezing van haar kleine, zwakke persoon, een gansche wereld blijvend gezegend heeft... Q. A. DE R.